

סוטה כ

משה שווערד

1. רמב"ם יד החזקה הלכות שוטה פרק ז

(ג) שוטה שאמרה איני שוטה מחמת יראה ופחד יש לה לחזור ולומר הריני שוטה אבל אם אמרה איני שוטה והיא בריאה ואינה יראה ולא פוחדת אינה יכולה לחזור ולומר הנני שוטה:

(ד) אמרה איני שוטה קודם שתמחק המגילה הרי מגילתה נגזזת ואינה כשרה להשקות בה שוטה אחרת ומנחתה מתפזרת על הדשן ואם אמרה איני שוטה אחר שנמחקה המגילה מערערין אותה ומשקין אותה בעל כרחיה:

2. ספר איזהו מקומן

ובתורת הקנאות (סוד"ה וחזרה) נסתפק כאשר אע"פ כן השקה האם תותר לבעלה, ונסמוך על צד ההיתר דשמה מביעתותא אמרה תחילה שאינה שוטה, וכעין בעיות דלעיל יח. שפסק הרמב"ם להכשיר דיעבד אם השקוה. ועי' בהערות מרן הגריש"א שכתב לחלק מפסק הרמב"ם בבעיות דהתם.

הנני שוטה" וביאר בהגהות מים חיים (נספח לליקוטים טז) דכיון דלא איפשיטא הבעיא אזלינן לחומרא ואינה שוטה, אך מסתברא דלענין כתובה הוה ספיקא דמונא ואי תפסה לא מפקינן מינה.

3. ספר איזהו מקומן

אמרה איני שוטה וכו' אמרה טמאה אני וכו' - כתב המנחת חינוך (שסה. יג). דנראה פשוט אף שאינו מכבאר בש"ס וברמב"ם, דהדיבורים הללו אינה צריכה לומר דוקא בפני ב"ד אלא אפילו אמרה כן בכיתה.

4. רש"י במדבר פרשת נשא פרק ה

המרים - על שם סופן שהם מרים לה:

5. רמב"ן במדבר פרשת נשא פרק ה

(יח) וביד הכהן יהיו מי המרים המאררים - אמרו המפרשים, כי הכתוב קורא אותם על שם סופה שתהיה בהם מרה, כי ימר לה השם מאד ויאררו אותה. ורבותינו כך אמרו בספרי (נשא נז), וקראו מרים על שם סופם שממררים את הגוף ומערערין את העון. אבל בגמרא (סוטה כ א) אמרו, שהכהן נותן במים דבר מר, והוא לעורר אותה, ואם כן כשאמר "ובאו בה המים המאררים למרים" היה ראוי שיאמר "ובאו בה המים המרים למאררים". ובספרי (נשא סח) עוד, ומחה אל מי המרים (פסוק כג), מגיד שהכתב עושה את המים מרים:

והנכון בעיני כפשוטו, כי האשה בשותתה את המים ימתקו לה כשאר המים, ואחרי כן בבואם בקרבה אם נטמאה יעוררו אותה ותרגיש מיד המרירות בפיה ובקרבה. וזהו שאמר (פסוק כז) והשקה את המים והיתה אם נטמאה ותמעול מעל באישה ובאו בה המים המאררים למרים, כי אחרי השתיה בבאם בבטנה מיד ישובו למרים בפיה ובקרבה כמנהג הדברים המעוררים והמקיאיים שימררו השותים אותם מאד, ואחרי כן תצבה בטנה ותפול ירכה. ונקראו "מאררים" בעבור האלות הנמחים בהם שמקללים אותה:

6. פרוש הט"ז על התורה - במדבר פרק ה פסוק יח

המרים, על שם סופן. בגמרא פרק ג' דסוטה (דף כ') אמר אבוב דשמואל צריך שיתן דבר מר לתוך המים מ"ט דאמר קרא מי המרים שמרים כבר, ופירש"י אלמא מחמת דבר אחר הם מרים ואין מרייה ע"ש קללת בדיקתם דהא מקמי מחיקה לאו בני מבדק נינהו עכ"ל. וא"כ תימה על רש"י שלא פירש כן ואין דרכו של רש"י לפרש הכתוב נגד הגמרא. ונ"ל דרש"י ס"ל דבגמרא לא דרשינן אלא היתור דה"א של המרים דסגי למכתב מרים, אלא דמורה על מה שלא נזכר בכתוב דהיינו שיתן לתוכם דבר מר, אבל

בלא ה"א עכ"פ צריך פירוש מה הוא מרים למה נקראו מרים קודם המחיקה אלא על שם סופן כמו שפירש"י, ולא בא רש"י כאן לתרץ היתור דה"א:

7. מרומי שדה מסכת סוטה דף כ עמוד א

שם. אמר אבוה דשמואל צריך ליתן מר לתוך המים מ"ט דאמר קרא מי המרים שמרים כבר. ואע"ג דכתיב שם כמה פעמים מים המרים המאררים, ובכלהו הכוונה שימררו את גופה, מכ"מ הא דכתיב ומחה אל מי המרים אי אפשר לומר כן, חדא דלכתוב ג"כ המאררים, ותו דלא נזכר לשון זה אלא כל היכא דמיירי באשה וכדי לאיימה, משא"כ הכא דמדבר בכהן לא בעי למיכתב אלא ומחה אל המים. אלא ע"כ אתי ללמד שמטיל לתוכן דבר מר. ומיושב קושית הרמב"ן בנימוקי תורה על דרשה זו:

8. ספר ילקוט ישעיהו

עצמן הם מרים. וקצת התלמידים ראיתי מתמיהים בה, והרי זה מביא לחשוד שאף הפעולה באה מצד אותם הדברים. ואינו כלום, שהרי אף היא מכרת אותם הדברים שאין פעלתם לצבות בטן ולנפיל ירך, וכל שכן לשעתן שדברים אלו בפניה הם נעשין, שכל עצמה אינה אלא ליגעה ביותר ולמרר את חייה כל אותו הפרק כדי שתודה, ועוד שהרי אף לחושד בכך מה שאתה פוגם באותה שזינתה אתה משביח בטהורה, שהרי כלן דבר מר נתון לתוכן והטהורה פניה מזהירות אחר שתייתה, ואם היה בה חולי המעכבה מליד מתעברת ויולדת, ואף לדבריו נוח לו בכל דבר הבא דרך מופת ופלא שישתנה הטבע לטובה משישתנה לרעה, ומרובה מדה טובה ממדת פורענות. (מאירי).

9. ספר איזהו מקומן

אינה מספקת לשחות עד שפניה מוריקות - בירושלמי (פ"ג ה"ד) נקט שאם לא שחת כל הכוס אינה נבדקת [ועי' כרם נטע אי כונתו לכו"ע או רק אליבא דר"ש]. ותמה הירושלמי על לשון המשנה "אינה מספקת לשחות", ותירץ דלישנא בעלמא קאמר, והכונה דתיכף בגמר שתייתה פניה מוריקות. [כ"ה עפ"י קרבן העדה ופני משה, ועי' רידב"ז קצת באופ"א]. וראה בדברינו לעיל יח. בגמ' ד"ה בעי רב אשי (אות ז').

10. ספר ילקוט ישיעהו

עד שלא נמחקה המגילה אמרה איני שותה מגילתה נגנזת. נ"ב בתוספתא פ"ב מסיים המים נשפכין ואין בהם משום קדושה ובמתני' לא הזכיר זה רק בסיפא בנמחקה המגילה, ונראה דתנא דמתני' סובר דלאחר שנתן העפר ע"ג המים באופן שאינן ראויין להחזירן לכיור שוב אין שומעין לה אם אמרה אינו שותה ומשקין אותה בע"כ כמו בנמחקה המגילה משום דכבר נעשה במים תשמיש בזיון שניתנו בכלי חול וערבין עם עפר לצורך הדיוט, ומה דתני עד שלא נמחקה המגילה היינו דעדיין לא נתן העפר ע"ג המים, או דאפשר דמיירי דלא נתן עדיין המים בכלי דזהו נמי בכלל המחיקה והלכך לא שייך ברישא כלל דין המים דפשוט דמתזירן לכיור, אבל התוספתא לשיטתיה דאמרה דאין במים משום קדושה, ונראה דס"ל דיש ברירה אפי'

בדאורייתא ומעיקרא לא נתקדש בכיור החצי לוג מים שנתן בכלי חרש להשקות בהם את הסוטה דאמרינן ברירה דהוברר הדבר למפרע דהך חצי לוג עמד ליתן להשקות בהם את הסוטה ושפיר הוצרך למתני דהמים נשפכין אם כבר נתן העפר ע"ג המים, ונראה דמתני' סבר דבדאורייתא אין ברירה, ונראה דהך אידך ברייתא דמביא בירושלמי דס"ל דיש במים משום קדושה סבר דאין ברירה וכתנא דמתני', ומה שיקשה לפי זה על הרמב"ם ז"ל דפסק בפ"ו מה' טו"מ דלא אמרינן ברירה בדאורייתא וכאן בפ"ד מה' סוטה הלכה ו' פסק דאין במים משום קדושה יתבאר במק"א בעז"ה. (חשק שלמה. ועי' כמנחת פיתים [שכמנחת חריבה] אחר פרק שני).

11. ספר ילקוט ישיעהו

מגילתה נגנזת. ופירשו בתוספתא (פ"ב ב"ב) שגניזתה בצד ההיכל היתה, וטעם גניזתה מפני שאינה כשרה להשקות בה סוטה אחרת דהא לשמה בעינן. (מאירי). ועי' בתוספתא לפנינו ששם הגי' ומגילתה נגנזת תחת צירו של היכל. ועי' ברש"י ד"ה מגילתה, ובתוד"ה מגילתה.

12. ספר שערים מציוונים בהלכה

מגילתה נגנזת כו'. עי' בתוס' שהביאו ירושלמי שנגנזת תחת צירו של היכל בשביל לשוחקה. ופי' בקרבן העדה שיהא נמחק הכתב מעצמו ע"י סביבת הדלת. ובשיורי קרבן הקשה, הא הנחתה זו כמאבד בידים, וכש"כ המסבכ את הדלת כו'. וברידכ"ז מתרץ עפ"י מה דאיתא בירושלמי (פ"ב ה"ד)

שלוס בין איש לאשה. והעין יצחק מתרץ דיש אומדנא דבעת דנכתב השם בקדושתו, לא אקדשיה הכהן רק באופן שתשתה, וכשאמרה איני שותה, לא היה מעולם קדושת השם. ונראה לי לתרץ, דמצינו במס' שבת (קכ:) הרי אם היה עליו שם כתוב על בשרו ונודמנה לו

13. ספר ילקוט ישיעהו

ואין מגילתה כשרה להשקות בה סוטה אחרת. עי' כמנחה חריבה שמדייק דמשמע דלה בעצמה כשר אם משכחת לה בכה"ג שיקנא לה פעם אחרת ועדים הראשונים של סתירה זו נמצאו זוממים, עי"ש.

14. ספר ילקוט ישיעהו

✓ וז"ל התו"ט: ומ"ש הרמב"ם בפ"ד מה"ס [מהגמ' דפ"ק ד"ז] ומאיימין עליה ואומרין לה בתי אם ברור לך הדבר שטהורה את, עמדי על בוריך ושתי אל תפחדי לפי שאין המים דומין אלא לסם יבש מונח על בשר חי יש שם מכה מחלחל ויורד אין שם מכה אינו עושה כלום ע"כ, הוא ענין בפני עצמו לא מכלל הערעור, עכ"ל.

✓ וכתב בקול הרמ"ז: ומ"ש הרמב"ם שהביא התי"ט בסמוך אין שם מכה אינו עושה כלום, ק"ל למה לא יאמרו לה שתנקה ונזרעה זרע ככתוב בתורה, וי"ל שאין הכוונה אלא להסיר ממנה הפחד שלא תנזק והיינו בעותא דקאמרינן.

15. ספר ילקוט ישיעהו

ובפירושו ספרי דבי רב (על הספרי נשא פסקא יח זה כז) הקשה מהא דאמרי לעיל (ט, ב) מ"א כי בדקי כי אורחיהו בדקי בטן ברישא וכו', והא הכא תנן במתני' דפניה ועיניה לוקות בראש כלם, ות"י: ונלע"ד דכבר

נתעורר בזה עינא פקחא דרש"י ז"ל וכיוון ליישב במ"ש מתמלאת גידין הגידין שבלחיייה נופחין ונראות כמלאה גדין וגם בשרה נעשית [שיטה] שיטה של נפיתה כו', ע"ש. ונראה טעמו דמיד ששתתה מתחיל הכטן לינפח, והסימן הוא כשפניה מוריקות, שהרי ניפוח הבטן הוא כמו הדרוקן וניכר מיד בירקון הפנים, ותכף אחר כך מתנפחין שאר איברים, דהיינו עיניה בולטות ומתמלאת גידין וטעמא דכיון דהתחלת ניפוח הבטן אינו ניכר לעין עד שתינפח ביותר מחמת שהיא לבושה הילכך להודיע ניוולה שכבר צבתה בטנה היו פניה מוריקות, ומתנפחים מיד אח"כ כל איבריה. ע"כ. (ועי"ש).

16. ספר ילקוט ישיעהו

✓ אם יש לה זכות היתה תולה. אפשר דבא לתרץ דלא תקשה מיד שמשקה לה לימא הוציאוו ולמה ממחינין עד שפניה מוריקות וכו', כיון דאיכא רגלים לדבר שזינתה שהרי משקין לה ומוחקין השם מטעם זה, לזה מתרץ שיש זכות תולה לה לכך אצ"ל הוציאוו אע"ג שזינתה אולי יתלה הזכות להכי אין אומרים הוציאוו עד שפניה מוריקות. (עין יעקב).

17. ספר ילקוט ישיעהו

מכאן אומר בן עזאי חייב אדם ללמד וכו' ר"א אומר כל המלמד וכו'. וקשה ✓ אמאי לא הביא מסדר המשנה דעת התנא דברייתא בקידושין ד"ל ע"א דדריש ולמדתם אותם את בניכם ולא בנותיכם, דהוא כמפטר דלא כבן עזאי דמחייב ולא כר"א דאוסר אלא שהוא רשות, זולת אם נפרש דהא דקאמר ולא בנותיכם ס"ל כר"א דאוסר, אבל הלשון בברייתא דהתם משמע דלא אתא בזה רק לאפוקי מתורת חובה כבן אלא דהוא רק רשות וצ"ע כעת, ועי' רי"ט אלגזי לבכורות פ"ד סי' מ"ד. (אור הישר).

18. ספר איזהו מקומן

תולה לה - א כלומר כדי שלא תבוא לכפור ח"ו בתורה כשתשתה ולא יבדקה המים לאלתר ע"י זכות, וגם שלא תמנע להודות כשזינתה אף כשלא יבדקה המים לאלתר - ח"י הגרז"ס.

וכבר שאל (מ"ג. א.) כיאר דה"ק: ממצות סוטה שמענו שציותה התורה לאשה שהיא חייבת ללמוד ולדעת ענין זה שהזכות תולה, ומינה מוכיח בן עזאי שאין נזק בלימוד התורה אף שתכנס בה עורמה ע"י זה, שהרי בסוטה חזינן אורכה שהתורה חייבה ללמדה דבר מתכמת התורה.

ב פירש"י שצריכה ללמוד בתורה בפרשת סוטה דילפינן מ"ונקתה ונורעה זרע" שזכות תולה לה. וצ"ע דהא מסקינן בגמ' (כ"א) דמתני' שסברה דזכות תולה עד ג' שנים הוי כר' ישמעאל, והוא יליף זאת מקרא דדניאל ונבוכדנצר, וכן העיר התוי"ט.

והרש"ש (כ"א) כתב דבאמת שם 'תורה' מצינו בהרבה מקומות שכולל גם נביאים וכתובים, עי"ש. וע"ע ענף יוסף על ע"י.

19. ספר איזהו מקומן

ר"א אומר כל המלמד בתו תורה כאילו לומדה תפלות:

א הרמב"ם (פ"מ א. יג.) ובעקבותיו הטור ושו"ע (יו"ד רמ"ו. ו.) פסקו כר"א דהמלמד בתו תורה כאילו מלמדה תפלות. וכתב הברכי יוסף בשו"ע שם דאף דקו"ל אין הלכה כר"א דשמותי הוא, מ"מ פסקו כוותייה משום דר' יהושע אזיל נמי בשיטתיה. וע"ע דברב"ר.

ב הרמב"ם שם מחלק דדוקא תורה שבע"פ הוא כמלמדה תפלות, אבל תורה שבכתב אף דלא ילמדה לכתחילה אבל אם לימדה אינו כמלמדה תפלות. ועי' ביאור הגר"א (ס' סק"כ"ב) והגהות מהר"ץ חיות (כ"א): שסייעו לזה ממשנה דנדרים.

ופשר החילוק: ביאר הב"ח (יו"ד ס'ס) דהוא עפ"י דרשת ראב"ע ריש חגיגה [והביאנה תוס' לקמן ריש כ"א]: שנשים גם באות להקהל לשמוע תורה שבכתב, וסבר הרמב"ם דהיינו שמיעה גרידא לפי שעה, אבל לימוד דרך קבע לכתחילה לא, אלא שאם לימדה מ"מ אינו כמלמדה תפלות.

האם יכולות נשים להוציא בברכת התורה את האנשים.

ועוד בגדר שייכות הנשים למצות תלמוד תורה - יעוי בדברינו לקמן כא. בגמ' ד"ה זכות דמאי.

ולענין חיוב האשה בלימוד תורה של בניה - כתב הרמ"א שם שאינה חייבת, אך מ"מ אם מסייעת לבנה או לבעלה לעסוק בתורה חולקת השכר עמם. והן דברי רבינו לקמן כא.

ד] בהערות מרן הגר"ש"א (כ"א): הביא תמיהת שו"ת מהר"ל (קל"ט) כיון דאסור ללמד תורה לנשים היאך מצינו שברוריה אשתו דר"מ היתה לומדת ג' מאות שמועות מג' מאות תנאים כל יום (פסמיס סג:), וכן איתא בתוספתא דכלים (ד. י., י"א. ו.) שנחלקה על תנאים בטומאת כלים. ותירץ דודאי לא לימדוה החכמים אלא שעשתה על דעת עצמה שראתה עצמה ראויה לכך, ושמעה מהצד והבינה בעצמה.

והנה פסק הרמב"ם (פ"צ דמ"ת) והביאו הטור (סי' רמ"ו) דאשה שלמדה תורה יש לה שכר כאינה מצווה ועושה כדמשמע בגמ' לקמן כא., וביאר הפרישה (סקט"ו) דמה שציוו חכמים שלא ללמד בתו תורה הוא מפני שרוב הנשים אין דעתן מכוונת להתלמד, אבל אם למדה מעצמה או רואים שיצתה מן הרוב. וראה עוד באבי עזרי (מ"ס א. ג.), ובשו"ת שבט הלוי (מ"ו סי' ק"ג, ח"ח סי' י"ב).

והראוני מקומות מספר שהזכירו הפוסקים נשים שלמדו תורה: יעוי בשו"ת תשב"ץ (מ"ג סי' ע"ח). ובהקדמה לשו"ת חוות יאיר כתב שקרא שם הספר ע"ש זקנתו מרת חוה "שהיתה יחידה במינה בדורה בתורה וכו' וכמה פעמים שנתחבטו בדבר גדולי הדור ובאה היא והושיטה בקנה". ובשו"ת מהרש"ל (סי' ל"ט) כתב יחוסו, והזכיר הרבנית מרת מרים נ"ע "תפסה ישיבה כמה ימים ושנים וישבה באהל וילון לפניה ואמרה

הלכה לפני בתורים מופלגים". וראה במג"א (רסג. יג.) בשם אמו של בעל הריישה. ובהקדמת בן הריישה ליו"ד הביא סברת אמו לענין הדלקת נרות יו"ט.

ה] כתב הליקוטי הלכות (נהערה) וז"ל "ונראה דכל זה דוקא בזמנים שלפנינו וכו' וזה היינו יכולים לומר שלא תלמוד תורה ותסמוך בהנהגה על אבותיה הישרים, אבל כעת בעו"ה שקבלת האבות נתרופף מאד וכו' ובפרט אותן שמרגילין עצמן ללמוד כתב ולשון העמים, בודאי מצוה רבה ללמדם חומש וגם נביאים וכתובים ומוסרי חז"ל כגון מסכת אבות וכו' כדי שיתאמת אצלם ענין אמונתנו הקדושה דאל"ה עלול שיסורו לגמרי מדרך ה' ויעברו על כל יסודי הדת ח"ו" עכ"ל.

ג] כתב הרמ"א שם דהאגור בשם הסמ"ק פסק דמ"מ חייבת האשה ללמוד דינים השייכים לה, וביאר בליקוטי הלכות (נעין משפט א"ת ה') דהיינו כגון עניני נדה וחלה והדלקת הנר בע"ש שלא לאחר הזמן, שעל דבר זה נשים מתות בשעת לידתן, וכן עניני מליחת הבשר ושאר עניני אכילה שלא להאכיל דבר האסור.

וכתב הב"י (א"ח סוסי" מ"ז) בשם האגור דמהאי טעמא נשים מכרכות ברכות התורה, ועוד שהרי חייבות לומר פרשת קרבנות, ולפיכך יכולות לברך 'וציונו' וכן 'אשר נתן לנו' וכו'.

אולם בביאור הגר"א (מו. יד.) כתב שדבריהם דחויין מכמה פנים, אלא עיקר טעם שמברכות הוא כמש"כ הפוסקים שמברכות אף על מ"ע שהזמן גרמן. ונפק"מ בין הפירושים כתב הביאור הלכה (סוסי" מ"ז)

21. דף על הדף סוטה דף כ עמוד א

בעת שהתחולל בפולין רעיון "בית יעקב" קמו מתנגדים לזה מחמת מאמר חז"ל כל המלמד בתו תורה, כאילו מלמדה תפלות. אמר על זה הרב רבי מאיר שפירא ז"ל על ה"כאילו" מלמדה תפלות, לזה הם דואגים, ואילו על "התפלות" בעצמה מי ידאג - אם לא הבית יעקב? (ספר ילקוט דברי אסף)

22. מרומי שדה מסכת סוטה דף כ עמוד א

שם בגמ'. הוי זהיר שמלאכתך מלאכת שמים היא שמא תחסיר אות אחת כו'. ופירש"י כגון א' וה' אלקים אמת. נדחק רש"י לפרש הכי משום לשון נמצאת אתה מחריב כו'. אבל לפי הפשט לא מיירי אלא במלא וחסר, כפי תשובות רבי מאיר דמפרש בגמ' לא

מיבעי בחסרות ויתרות דבקי אנא. והפלי' אתה מחריב כו' היינו שמחטיא את הרבים, שהס"ת פסולה וקוראין בה ומברכין עליה, ואולי ס"ל לרש"י ז"ל דס"ת מוטעת רשאין לברך עליה כדעת הרמב"ם ז"ל:

23. ספר תפארת ישראל - פרק סז

ועוד ראיה לזה בפרק קמא דעירובין (י"ג ע"א) אמר רב יהודה אמר שמואל משום רבי מאיר כשהייתי לומד תורה אצל רבי עקיבא הייתי מטיל קנקנתום לתוך הדיו ולא אמר לי דבר וכשבאתי אצל רבי ישמעאל אמר לי בני מא מלאכתך אמרתי לו לבלר אני אמר לי בני הוי זהיר במלאכתך שמלאכתך מלאכת שמים שמה אתה מחסר אות אחת או אתה מיותר אות אחת נמצא אתה מחריב את כל העולם כולו ע"כ. והשתא אם ספר תורה כשחסר בה אות אחת פסולה ואין קורין בה למה צריך ליה לאזהורי על מלאכתו שהיא מלאכת שמים שאם אתה מוסיף או גורע כאלו אתה מחריב את כל העולם בלאו הכי הוא מוזהר ועומד שהרי אם יחסר אות אחת בכל התורה הספר תורה פסולה, ולפירוש רש"י והתוספות שפירשו לכך כאלו מחריב כל העולם כולו מפני וידבר וידברו או ברא בראו שדבר זה בודאי לא שכיח שיכתוב כך, והוה ליה לומר כי הספר תורה פסולה וכל שקורין בה הוא פסול ולמה הוצרך להזהיר אותו הרי בודאי מוזהר ועומד הוא שלא ישליל הקוראים בה, אלא בודאי הספר תורה כשירה אפילו אם חסר אות אחת ולכך הוצרך להזהיר שלא יחסר ולא יוסיף, ולפירושו שאנו מפרשים על דברי רש"י והתוספות כי מה שייך בזה שמחריב כל העולם הוה ליה לומר כאלו כופר, ועוד דבסמוך לזה אמר ור"א השיב לרבי עקיבא לא מבעיא בחסרות ויתרות דבקיאינן וכו' ואם כן לא הזהיר אותו כך על חסירות ויתרות ולא כמו שפרשו הם. **אבל פירושו** כי בתורה ברא הקדוש ברוך הוא עולמו שנאמר ואהיה אצלו אמון אל תקרא אמון אלא אומן **ואמר שם (ב"ר פ"א) שהיה מסתכל בתורה וברא עולמו ובכל אות ואות בה היה בריאה בעולם, ואם כן אם אתה מחסר או מיותר אות כאילו אתה מחריב העולם שאם מחסר אות אם כן כמו שחסר בתורה אות כך חסר בבריאה וכן אם אתה מיותר אות אתה מוסיף בבריאה, דבר זה חורבן עולם לגמרי** שהרי שלמה אמר (קהלת ג') כי אין להוסיף ולא לגרוע על מעשה האלהים ואם דבר אחד חסר או יתר דבר זה תוספת וחסרון בעולם **והוא חורבן עולם הן בגרעון הן בתוספת**. ומעתה אם הספר תורה שחסרה אות אחת פסולה ואין שם ספר תורה עליה לא שייך לומר בזה כי בתורה ברא הש"י עולמו והרי אתה מחסר או מיותר בתורה כיון שהיא פסולה, בשלמא אם שם ספר תורה נקרא עליה שייך לומר בזה כיון שבתורה ברא עולמו והנה יש חסר או יתר בתורה ודבר זה חורבן עולם, אבל אם היא פסולה ואין לה קדושת ספר תורה לא נקרא ספר תורה וכאילו לא כתב דבר ואין שייך בה החומר הזה כיון שאין לה קדושת ספר תורה, ודבר זה ברורה שאין לפסול אותה ואפילו להכניס ולהוציא אחרת דשייך בזה שהוא אסור משום פגמה של ראשון.

24. שפת אמת מסכת סוטה דף כ עמוד ב

בגמרא מאי עשיה מחיקה, צ"ע קצת לעיל [י"ח ע"א] דפשיטא לרבא דכתיבה לשמה בעינן, ומחיקה לשמה איסתפק לי, וכאן אמרינן דמחיקה לכולי עלמא בעינן לשמה.

25. ספר איזהו מקומן

התם וכתב לה אמר רחמנא בעינן כתיבה לשמה ה"נ ועשה לה מאי עשייה מחיקה:

א] היכי משמע דעשייה היינו מחיקה: מפרש מנחת קנאות משום שבמחיקת השם כתיב "לא תעשון כן", לכך הכא דכתיב "ועשה לה" מתפרש דהיינו מחיקה. ומחול הכרם פירש ד'עשייה' משמע גמר הדבר, והיינו במחיקה שהיא הגמר ולא הכתיבה שהיא תחילתו.

ב] המנחת חינוך (שסה. לו.) כתב שלא מבואר בהדיא אם צריך כהן במחיקה אך נראה מסברא שבעינן כהן. כרם המנחת קנאות כתב שהוא מפורש שצריך כהן, דהא כתיב "ועשה לה הכהן" ומפרשינן בסוגיין דעשייה זו היא מחיקה.

26. ספר ילקוט ישיעהו

היא ככהן דוקא וע"ש שנסתפק אם מותר לכהן קטן למחוק ולענ"ד נראה דל"מ כמו בכתיבה שכ' הרמב"ם דבעינן גדול דוקא ואם היה מותר להיות המחיקה ככהן קטן למה נתייר בגדול הא אפשר ע"י קטן וע"כ דבעינן גדול דוקא. (מנחת קנאות).

27. ספר אור חדש עמוד קמו

ובגמרא (מגילה טו, א) ותבואנה נערות אסתר (אסתר ד, ד) וגו' מאי ותתחלחל אמר רב שפרסה נדה שמואל אמר שהוצרכה לנקביה, ויש לתמוה דמאי נפקא מיניה בזה אם פרסה או שהוצרכה לנקביה, וביאר דבר זה שר"ל כאשר שמעה אסתר דבר זה היו מושלים בה כחות זרות כי כאשר שמעה כי המן רוצה להיות גובר ושולט היה גורם כשנודע לאסתר שפרסה נדה שהיה שולט עליה כחות הטומאה כמו שהם באים לשלוט על ישראל ובוזה ידעה כי כחות הטומאה גוברים בעולם וכל זה שתהיה זריזה אסתר לעשות מה שאפשר לעשות, ומאן דאמר שנצרכה לנקביה גם כן סבר שגברו כחות הטומאה רק שאמר כי מצד אחר היה זה מה שהיתה נצרכה לצרכיה [ספר אור חדש עמוד קמו] הוא המאוס ודבר זה מתיחס יותר לכוחות החצונים המאוס והשקוץ כדכתיב ותעב תתעבנו (דברים ז, כו) ואלו שני דברים בפרט מתיחסים לע"ז, הטומאה הוא דבר אחד והמאוס ג"כ מתיחס לכוחות הטומאה ואין צריך לדבר זה ראייה ומ"ד שנצרכה לצרכיה מייחס השקוץ והמאוס אל הע"ז יותר ולכך אמר כאשר גברו הכוחות האלו נצרכה לצרכיה שהיה הטינוף והמאוס גובר עליה ולמ"ד שפרסה נדה כי כאשר גברו הכוחות היה הטומאה גוברת ופרסה נדה ואלו שני דברים הם מחולקים והוא ידוע לנבונים

28. ספר בניהו בן יהוידע על מגילה דף טו/א

שם ותתחלחל רב אמר שפרסה נדה. ושמואל אמר שהוצרכה לנקביה. קשה בין לרב בין לשמואל למאי הוצרך ללמדינו דבר זה במקראי המגילה, שנאמרו ברוח הקודש. ונראה לי בס"ד להגדיל הנס, יען כיון דפרסה נדה שראתה דם הרבה כמו שכתוב מאד, אז כפי הטבע תכחיש יופיה באותו היום, כי אדמימות היופי יבלע בתוך גופה ולא יתראה בה אדמימות, ועם כל זה היה לה חן גדול ביופיה לפני המלך שהושיט לה שרביט הזהב, וכן למאן דאמר הוצרכה לנקביה נמצא נעשה לה שלשול הרבה מדכתיב מאד, וגם זה הרבוי מכחיש היופי, ועם כל זה נשאה חן רב ביופיה. ועוד נראה לי בא להגיד שנעשה לה דבר זה בהשגחה מן השמים, שבזה לקחה הקליפה חלקה כעין חלק מים אחרונים, הן בפריסת דם נדה, הן בצואה של ניקוי הגוף, ובוזה נשתתק כלב הנובח ולא עשה קטרוגים:

29. ספר בניהו בן יהוידע על סוטה דף כ/א

שם יש זכות תולה שנה אחת, ויש זכות תולה שתי שנים, ויש זכות תולה שלשה שנים. נ"ל בס"ד טעם לכל זה, שיש מצוה נוהגת ביום בלבד, וזו תולה שנה אחת, שהיא י"ב חודש כנגד י"ב שעות היום, ויש מצוה נוהגת בלילה וביום כגון מקרא מגילה וכיוצא, שהם כ"ד שעות, וזו תולה שתי שנים שהם כ"ד חדשים, ויש מצוה נוהגת יום ולילה ויום כגון תענית כיפור, דנחשב התענית מתחילת יום התשיעי, דאמרו רז"ל [ברכות ח' ע"ב] כל האוכל בתשיעי כאלו התענה תשיעי ועשירי, וכתבו הפוסקים שזה מתחיל מתחלת יום ולא מן הלילה, וכן שבת קודש מתחלת ההכנה שלו מתחילת יום השישי, דכתיב [שמות ט"ז ה'] והיה ביום השישי והכינו את אשר יביאו, ודרשו רז"ל [שבת קי"ז ע"ב] אין והיה אלא לשון מיד, כי מן הבוקר תתחיל מצות ההכנה, הרי כאן ל"ו שעות, וזו תולה שלשה שנים, שהם ל"ו חדשים, וזה הטעם שכתבתי אתי לדברי רב יוסף [דף כ"א ע"א], דמוקים למתניתין בהגנה דזכות מצוה, שמגינה מן הפרענות גם בעידנא דלא עסיק בה. ומה דקאמר דמגינה לפי שעה, היינו לפרענות של עולם הזה קרי לה כפי שעה, כמו שכתב הרב עיון יעקב ז"ל: